

PAPER DETAILS

TITLE: Covid-19 Pandemisi Sürecinde Lisansüstü Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri

AUTHORS: Zeynep SAHIN,Yeliz ABBAK,Irem TASTAN ASLANER,Cansu ALTUN SABAN

YERLİKAYA

PAGES: 131-154

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2029112>

Covid-19 Pandemisi Sürecinde Lisansüstü Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri *

Views of Postgraduate Students on Distance Education During Covid-19 Pandemic

Zeynep ŞAHİN **

Yeliz ABBAK ***

İrem TAŞTAN ASLANER ****

Cansu ALTUNSABAN YERLİKAYA *****

Öz

Bilim ve teknoloji alanında birçok yeniliğin yaşandığı 21. yüzyılda bireylerin ihtiyaçları ve toplumun beklentileri sürekli değişmektedir. Yeniliğin ve beraberinde gelen değişimin hızı eğitimin yönünün de değişmesine neden olmakta, gelişen teknoloji ile birlikte bilgiye erişimin kolaylaşması eğitim alanında birçok gelişmeyi beraberinde getirmektedir. Yaşanılan tüm yeniliklerin ve değişimin bir ürünü olan uzaktan eğitim; teknoloji ile beraber sürekli gelişen ve değişen alternatif bir eğitim öğretim modeli iken Covid-19 pandemi süreci ile birlikte tüm dünyada eğitim öğretim alanındaki tek ve zorunlu eğitim öğretim modeli haline gelmiştir. Türkiye’de yükseköğretim kurumları da salgına karşı alınan önlemler kapsamında uzaktan eğitime geçmiş; bu nedenle uzaktan eğitim yoluyla lisansüstü eğitime devam eden öğrencilerin aldıkları eğitimi değerlendirmeleri ve görüşlerini ifade etmeleri, uzaktan eğitimin geleceğinde daha kaliteli bir eğitim için önemli görülmüştür. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmış ve amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilen ve Türkiye’deki farklı üniversitelerde eğitimine devam etmekte olan 16 lisansüstü

* Bu makale “Glocer Conference on Education and Research (GLOCER)” adlı konferansta 8-10 Haziran 2021 tarihlerinde sunulmuş ve özeti yayınlanmıştır.

** Öğr. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Ofisi, E-posta: zey.sahin85@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-1353-3450

*** Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: yelizabbak@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-0718-7432

**** Öğr. Gör., Başkent Üniversitesi, Yabancı Diller Hazırlık Bölümü, E-posta: iremtastanaslaner@gmail.com, Orcid ID: 0000-0001-7408-2692

***** Öğr. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Uzaktan Eğitim ve Araştırma Merkezi, E-posta: cansu.altunsaban@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-4517-0276

(yüksek lisans ve doktora) öğrencinin görüşü alınmıştır. Araştırma sonucunda uzaktan eğitime yönelik öğrencilerin eğitim öğretimin niteliği, uzaktan eğitimle ilgili önerilerinin, kavram algıları ile ilgili fikirlerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin büyük çoğunluğunun uzaktan eğitimle ilgili olumsuz görüş bildirdiği gözlemlenmiş ve bu konuda birtakım öneriler geliştirdikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, lisansüstü eğitim, pandemi, SARS-CoV-2, uzaktan eğitim

Abstract

The 21st century has witnessed several innovations in the field of science and technology, during which individual needs and societal expectations have constantly changed. The speed of innovation and the accompanying change has caused the direction of education to change, and the ease of accessing information with the developed technology has brought about many developments in the field of education. While distance education, being a product of all the experienced innovations and changes, was an alternative education model that constantly developed and changed alongside technology, it has now compulsorily become the only education model all over the world due to the COVID-19 pandemic. Higher education institutions in Turkey have also switched to distance education as a part of the measures taken against the pandemic, and opinions of students continuing their postgraduate education via distance education and are considered important in order to evaluate the education they receive for a more qualified education in the future of distance education. Using the phenomenological design, a qualitative research design, opinions from 16 postgraduate (Master's and doctorate) students enrolled in different universities in Turkey were obtained. These students were selected using the criterion sampling method, one of the purposeful sampling methods. The results from the research have determined that the students' ideas about the quality of education, their suggestions about distance education, and perceptions toward distance education vary. In addition, the majority of students were observed to report negative opinions about distance education and to have developed some suggestions on this subject.

Keywords: COVID-19, distance education, pandemic, postgraduate education, SARS-CoV-2

Summary

Introduction

The current information age has caused changes accompanied by innovations in the fields of technology, communication, sociology, and economics as well as in education. Distance education has emerged as an innovative and alternative system alongside the needs of the age. While distance education has been an alternative educational system for years in the world and has constantly changed alongside the technological developments, the COVID-19 pandemic that emerged at the end of 2019 and quickly affected the whole world has caused distance education to become a basic learning resource throughout the entire education system as opposed to just serving as an alternative model. As a result, distance education is regarded as the only remedy for the education system, and distance education practices have played a very active role in maintaining education all over the world and in Turkey. Similar to many countries in the world, Turkey ceased face-to-face education at all levels in March 2020 and has decided to have educational processes continue online (Ministry

of National Education [MoNE], 2020; Council of Higher Education [YÖK], 2020). The presence of distance education application and research centers in 123 universities in Turkey can be said to have facilitated the transition to distance education, especially in higher education (YÖK, 2020). However, investigations have begun on how the transition in this process is regarded by students and educators, and development of solution proposals in this process has also begun in order to increase the quality of education.

In this context, studies in the literature are found to have reported advantages of distance education such as being beneficial and economical in terms of time and cost (Kaysi, 2020; Kalman et al., 2020), while others have revealed distance education to be ineffective and its technical problems and limited interactions to cause problems (Evişen, Akyılmaz, Torun, 2020; Serçemeli & Kurnaz, 2020). However, the newness of the pandemic and how many countries in the world are trying to manage the process not only in terms of education as well as many other aspects, can also result in different problems for countries such as Turkey, as the number of studies carried out on this subject is still quite limited. During this time, most courses have been provided to students through distance education, and more student views are needed on whether this process is being carried out healthily. The views of students who have experienced the process can be argued to not only constitute an important data source but to also shed light on which measures to take in the future of this process. In this context, universities that have interrupted education due to the pandemic have also ceased face-to-face education at the postgraduate level, as it is an optional level of education and requires more interactions (i.e., student-student and student-teacher interactions). Therefore, postgraduate students' opinions about distance education have great importance in terms of maintaining effective education, determining its deficiencies, taking measures, and increasing the quality of education. For this reason, this study examines postgraduate students' opinions about distance education during the pandemic and as such seeks answers to the following questions:

1. What are the factors that students continue their postgraduate studies through distance education find important in this process?
2. What are the opinions of postgraduate students on distance education?
 - a. What are their positive views?
 - b. What are their negative views?
3. What are postgraduate students' conceptual/metaphorical perceptions toward distance education?
4. How do postgraduate students evaluate distance education in general?
5. What are the postgraduate students' suggestions regarding distance education?

Method

This study uses the descriptive model as it aims to thoroughly and carefully analyze the opinions of students enrolled in postgraduate education and continue their education via distance education

in the 2020-2021 academic year about the education they have received (Büyüköztürk et al., 2014; Karasar, 2016). The study uses the qualitative research method of the phenomenological design to examine postgraduate students' views on distance education and utilizes the interview technique, which is frequently used in qualitative research as the data collection tool. Phenomenology aims to reveal perceptions and experiences related to a phenomenon by considering the environment and conditions and selecting for the research participants who have personally experienced the phenomenon (Creswell, 2013; Onat Kocabıyık, 2016). The phenomenon this study examines is distance education. The research examines in detail the opinions and suggestions of postgraduate students with experience in distance education practices. The sample group consists of 16 postgraduate students enrolled in postgraduate education. The research uses criterion sampling, a purposive sampling method. This study's criteria are that students should be enrolled in postgraduate education received via distance education. The study data have been collected using a semi-structured interview form the researchers developed during the 2020-2021 academic year. The semi-structured interview form asks prepared questions to which changes can be made during the interview (Kumar, 2011). A literature review was first conducted by four researchers who are experts in the field of curriculum and instruction, and then draft questions were created for the interview form. The interview form was finalized after making the necessary arrangements in line with the opinions of an expert in this field. The interview form was piloted with four postgraduate students who meet the study criteria. These students' forms were examined, after one question was determined to be nonfunctional and removed from the interview form. The data collection tool was prepared in this way and then sent to students electronically due to the pandemic conditions. The participants' forms were analyzed using the method of content analysis. The researchers first read the data, then extracted the codes, created the themes related to the codes, and determined the connections within the sub-purposes. When analyzing the data, four expert researchers created the codes, and the inter-coder consensus and disagreement was determined. As a result, the findings were defined and interpreted. In order to increase the validity of the research while analyzing the data, the data collection tool was piloted, and the four researchers analyzed the data sets independently (i.e., analyzer triangulation) in order to increase both the validity and reliability. In addition, to increase the validity of the research, direct quotations from the study's participants were included in the study.

Findings and Conclusion

This study has interviewed postgraduate students from various institutions and departments regarding the distance education system and examined their opinions from various aspects. The 16 postgraduate students were asked several questions on the elements they find most important about distance education, the positive and negative aspects of distance education, their suggestions, and their conceptual perceptions about distance education. The results of the study have revealed participants to have different perceptions toward distance education. In addition to their positive opinions about distance education, the students were also found to have quite intense negative opinions. Also, the students' conceptual/metaphorical perceptions toward distance education also show positive, negative, and neutral results. Students expressed positive opinions indicating distance education to

save time and money and to increase learning retention thanks to its recordability and course replay options. However, students stated distance education to have negative aspects due to issues such as difficulty concentrating, increased assignment loads, lack of information provided about the courses, inadequate interactions with peers and instructors, and technical and infrastructural problems. Postgraduate students' conceptual perceptions toward distance education also vary. According to the answers given, some students perceived distance education only as a support for face-to-face education and defined distance education as being gray due to its negative as well as positive aspects. Additionally, some students regarded distance education as an opportunity and convenience due to the lack of time and space constraints. Despite all these, a majority of the students did not have positive conceptual perceptions toward distance education. The postgraduate students' suggestions regarding distance education were found to resemble UNESCO's (2020) recommendations regarding distance education during the COVID-19 pandemic. Students' suggestions generally focused on the need to increase communications and interactions in distance education, to upgrade the equipment and infrastructure, to provide in-service training for instructors, and to arrange or redesign course materials for distance education.

Giriş

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyıl iletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle toplumsal, ekonomik ve bilimsel değişimin yönünün yeniden belirlendiği bilgi çağı olarak adlandırılmaktadır. Bilgi çağının etkisi ile eğitimin çehresi de değişmiştir (Kırık, 2014). Gelişmiş bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitime etkilerinden bir tanesi de uzaktan eğitimidir.

Uzaktan eğitim teriminden ilk defa Wisconsin Üniversitesinin 1892 Yılı Kataloğunda bahsedilmiş olup, bu terim aynı zamanda ilk kez aynı üniversitenin yöneticisi William Lighty tarafından 1906 yılında yazılan bir yazıda kullanılmıştır (Uşun, 2006). Türkiye'de uzaktan eğitim 1924 yılında Türkiye'yi ziyaret eden Amerikalı eğitimci Dewey'in raporu ile gündeme gelmiş, ilk uzaktan eğitim uygulaması 1950 yılında mektupla öğretim yöntemiyle yapılmıştır (İşman, 2005). 1950'den itibaren öğrenci kontenjanlarının artması, bireylerin eğitimden yararlanma arzusu, kurumların hizmet içi eğitim uygulamalarını pratikleştirme ve ekonomikleştirme talebi kurumları uzaktan eğitim modelini kullanmaya itmiştir (Demir, 2014). 1982 yılına kadar genellikle mektup ve video gibi iletişim araçları ile sürdürülen Türkiye'de uzaktan eğitim süreci, 1981 yılında Anadolu üniversitesi tarafından daha planlı, bilimsel temele dayanan, toplumsal ihtiyaçları karşılamaya yönelik ve günümüzde birçok üniversitenin profesyonelce gerçekleştirdiği bir eğitim-öğretim modeli haline gelmiştir (Demir, 2014).

Moore ve Kearsley (2005) uzaktan eğitimi öğrenci ve öğretmenlerin farklı mekanlarda bulunduğu, özel ders tasarımları ve uygulamaları ile çeşitli teknolojilerin kullanıldığı, planlı, programlı yönetsel bir düzenleme olarak tanımlarken; Toker ve Gökçe (2008) kısaca zaman ve mekândan bağımsız, bilişim teknolojilerinden yararlanılarak gerçekleştirilen, ekonomik ve etkileşimli bir eğitim biçimi olarak tanımlamıştır. Uzaktan eğitim; öğrenme stilleri, öğrenim düzeyleri, yetenekleri, ilgileri, çalışma şartları, yaşanan coğrafik bölge vb. pek çok yönden birbirinden farklı olan öğrencilerin,

eğitim amacı ile bir arada toplanmasına imkân tanımaktadır (Speece, 2012). Kapucu ve Uşun'a (2020) göre uzaktan eğitim sınıf içi ortamlarda alternatif bir yaklaşım olan, öğrenme öğretme sürecinin büyük bir çoğunluğunu bireylerin ayrı ortamlarda yürüttüğü, zaman ve mekân açısından esnekliği olan, kaynak ve alıcılar arasında etkileşimin bilişim teknolojileri aracılığı ile sağlandığı sistemli bir eğitim teknolojisi uygulamasıdır.

Uzaktan eğitim uygulamalarının, sürekli değişen ve gelişen teknolojik gelişmeler ışığında son yıllardaki eğitim gereksinimini karşılayabileceği ve kısa sürede geniş kitlelere ulaşmayı sağlayabileceği düşünülmektedir (Eroğlu ve Kalaycı, 2020). Uzaktan eğitim süreci, kullanıcıların dahil edilmesi, ders içeriği ve eğitim programının tasarlanması, ölçme süreçleri, kullanıcıların takibi, iletişim işlevleri gibi adımları kapsamaktadır (Düzakın ve Yalçınkaya, 2008). Uzaktan eğitimin, geleneksel eğitime göre daha az maliyetli olduğu ve kolay ulaşılabilirliği avantajları arasında gösterilebilir (Willis, 1994). Kolay not tutma, dersin takibinin daha mümkün olması ve kaynakların hızlı bir şekilde paylaşımı da üstün yönler olarak sıralanabilir (Thompson ve Ku, 2005). Uzaktan eğitimin yükseköğretim alanında sağladığı yararlar; gelişen ve gelişmekte olan ülkelerin yaşam boyu öğrenme ihtiyaçlarını karşılaması, kişilere bireysel olarak öğrenme fırsatı ve kendi gelişimleri için imkân sağlaması, öğrenme ve öğretme sürecinde esneklik sağlaması, çalışanlara işlerini aksatmadan eğitim alma imkânı vermesi, öğrencilere kaliteli üniversitelerden eğitim alma kırsal kesimde olanlara ise eğitim ihtiyacını karşılama fırsatı sağlaması olarak da sıralanabilir (Gül ve Arabacı, 2018).

Alanyazında uzaktan eğitimin avantajlarının yanı sıra dezavantajları olduğundan da bahsedilmektedir. Bu dezavantajlardan bazıları bilişsel davranışların kazandırılmasında etkili olup, duyuşsal ve psiko-motor davranışların kazandırılmasında etkili olmaması; bireysel çalışma alışkanlığı olmayan öğrenciler için etkili olmaması ve sosyalleşmenin minimum düzeyde sağlanabiliyor olması olarak belirtilmiştir (Eygü ve Karaman, 2013). Ayrıca, doğabilecek teknik sorunlar (bağlantı problemleri, internet hızı, bant genişliği vb.), kurumsal güvenlik ile ilgili soru işaretleri, ders materyallerinin uzaktan eğitime uygunluğu da uzaktan eğitime dair problemler yaşanmasına sebep olabilmektedir (Kışla vd., 2010). Her bir öğrencinin kendine ait bir bilgisayara sahip olmaması ve bilgisayar ve internet kullanımına dair bilgi eksikliği de süreç için sorun teşkil etmektedir (Yalman, 2013). Uzaktan eğitimin öğrenci ve öğretim elemanı arasındaki iletişim konusunda da birtakım sorunlar yarattığı belirtilmiştir (Keskin ve Özer Kaya, 2020). Ortak zorunlu dersleri çevrimiçi olarak veren öğretim elemanları öğrencilerin performanslarının düşük olduğundan, katılımın da yüksek seviyelere çekilemediğinden bahsetmişlerdir (Gürer, Tekinalp ve Yavuzaslan, 2016). Benzer bir çalışmada öğrenciler uzaktan eğitimin ezberci sisteme teşvik ettiğinden, öğretim elemanlarının yeterince ilgi göstermediğinden, bağlantı ve bilgisayara bağlı teknik sorunlar yaşadıklarından, dolayısıyla da yüz yüze eğitimi uzaktan eğitime tercih ettiklerinden bahsetmiştir (Tuncer ve Bahadır, 2017).

Günümüze bakıldığında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi süreci dünya çapında eğitim uygulamalarının tamamını uzaktan eğitim modeliyle sürdürmeye itmiş, ilk ve ortaöğretim kurumları ve üniversiteler, küresel eğilim ve Covid-19 pandemisinin gerektirdikleri doğrultusunda yeni bir şekillenme sürecine girmiştir. Türkiye'de okullar ilk aşamada 16 Mart 2020 tarihinden 30 Nisan 2020 tarihine kadar tatil edilmiş, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde açık ve uzaktan

eğitim uygulamaları kapsamında 3 TV Kanalı ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden eğitimlerin sürdürülmesine karar verilmiştir (MEB, 2020). Üniversite düzeyinde bazı kurumların bu konuda yeterli teknik donanımına sahip olmadığından uzaktan eğitim sürecini verimli yönetmesi zor olsa da (Karadağ ve Yücel, 2020), içerik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla başta Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nin ders havuzlarında yer alan, dijital ortamdaki bütün derslerin, 23 Mart haftasından itibaren YÖK bünyesinde oluşturulan YÖK Dersleri (Yükseköğretim Kurumları Dersleri) adı verilen ara yüzle açık erişime açılması ve diğer üniversitelerin dijital ders materyallerinin de bu havuza eklenmesi kararlaştırılmıştır (YÖK, 2020).

Covid-19 pandemisi başlangıcından itibaren üniversiteler olabildiğince hızlı bir şekilde uzaktan eğitim çalışmalarına çeşitli öğrenme yönetim sistemleri oluşturarak kaldıkları yerden devam etmektedir. Öğrenme yönetim sistemleri öğrencilere ve öğretim elemanlarına materyal sağlama, sınav uygulamaları, ödev uygulamaları, tartışma konusu yürütme, çevrimiçi sohbet gibi etkileşimli imkanlar sağlamaktadır (Akdemir, 2011). Esasında pandeminin başından itibaren yaşanan gelişmeler, uzaktan eğitimi “temel öğrenme kaynağı” haline getirmiştir (Can, 2020).

Ancak pandemi sürecinde uzaktan eğitime bu denli hızlı bir geçişin çeşitli sonuçları yürütülen çalışmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Örneğin; uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitim ile kıyaslandığında etkililiğinin daha düşük olduğu ama bir yandan da dijital değerlendirme araçlarının birçok öğrenci tarafından tercih edildiği belirtilmiştir (Kaysi, 2020). Pandemi sebebiyle çevrimiçi eğitime yönelmek zorunda kalan pek çok eğitim-öğretim kurumunda öğrencilerin çoğu çevrimiçi öğrenme deneyimlerinden hoşlanmadıkları ve Covid-19 tehdidi ortadan kalkar kalkmaz geleneksel yüz yüze sınıf ortamlarına dönmek istediklerini belirtmişlerdir (Evişen, Akyılmaz ve Torun, 2020). Bununla birlikte, önemli sayıda öğrencinin uzaktan eğitimi avantajlı, pratik ve faydalı bulduğu ve gelecekte çevrimiçi eğitime devam etmek istediği tespit edilmiştir. Öğrencilerin birçoğunun çevrimiçi öğrenme süreciyle ilgili algılarının, pandemi tehdidinden dolayı, zihinsel ve ekonomik olarak hazırlıklı olunmayan çevrimiçi öğrenme yöntemine ani geçişten etkilendiği ortaya konmuştur. Öğrencilerin kampüse gitmek için zaman harcamamasının çalışmalarına yönelik daha fazla vakit ayırabilmeleri için faydalı olduğu, ancak ev ortamında aile yükümlülüklerinin arttığı ve derse karşı dikkat sorunu yaşadıkları belirtilmiştir (Kalman, Esparza ve Weston, 2020). Buna ek olarak, kırsal kesimde ikamet eden öğrencilerin eğitimlerini cep telefonları üzerinden sürdürmek zorunda kalması ise kota ve bağlantı sorunları gibi çeşitli sıkıntılara yol açmıştır (Serçemeli ve Kurnaz, 2020). Lisansüstü öğrenciler ise Covid-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitime yönelik evden okula ulaşım konusunda zaman harcamak zorunda olmamaları, uzaktan sürdürülen derslerin geleneksel derslere nazaran daha az stresli olması, internet bağlantısı olan her yerden bağlanma kolaylığı ve öğrenci ve öğretim üyesi arasında iletişimin kolay olması gibi olumlu görüşler belirtmiştir (Angelova, 2020).

Tüm dünyanın hazırlıksız yakalandığı Covid-19 sürecinde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarının üzerine yapılan çalışmalar henüz çok kısıtlıdır. Bu dönemde birçok ders uzaktan eğitim yolu ile öğrenciler ile buluşturulmaktadır ve bu sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülüp yürütülmediğine dair daha fazla öğrenci görüşüne ihtiyaç duyulmaktadır. Süreci deneyimleyen öğrencilerin görüşlerinin önemli bir veri kaynağı oluşturmanın yanında, sürecin geleceğine dair alınacak önlemlere ışık tutacağı söylenebilir. Bu bağlamda pandemi ile birlikte yüz yüze eğitime

ara veren üniversitelerin uzmanlık alanında isteğe bağlı alınan ve bilimsel çalışmaların daha fazla etkileşimle (öğrenci-öğrenci etkileşimi, öğrenci-öğretim elemanı etkileşimi) yürütülmesi gereken lisansüstü eğitim kademesine devam eden öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili görüşleri, etkili eğitimin sürdürülmesi, eksikliklerin belirlenip tedbir alınabilmesi ve eğitimin niteliğinin artırılması açısından önemlidir. Bu çalışmada çeşitli üniversitelerde lisansüstü öğrenim görmekte olan ve pandemi süreci dolayısıyla uzaktan eğitim sistemi kapsamında eğitim alan lisansüstü öğrenciler ile görüşmeler yapılarak öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir.

Buna göre çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Lisansüstü eğitimini uzaktan eğitimle sürdüren öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik önemli bulduğu unsurlar nelerdir?
2. Lisansüstü öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?
 - a. Olumlu yöndeki görüşleri nelerdir?
 - b. Olumsuz yöndeki görüşleri nelerdir?
3. Lisansüstü öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik kavramsal/metaforik algıları nelerdir?
4. Lisansüstü öğrenciler uzaktan eğitimi genel olarak nasıl değerlendirmektedir?
5. Lisansüstü öğrencilerinin uzaktan eğitimle ilgili önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada 2020-2021 eğitim öğretim döneminde uzaktan eğitimle lisansüstü eğitimlerine devam eden öğrencilerin almış oldukları eğitime yönelik düşünceleri tam ve dikkatli bir şekilde analiz edildiğinden araştırmada betimsel model temel alınmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014; Karasar, 2016). Bununla birlikte araştırmada, katılımcıların bireysel algılarını, deneyimlerini ve bakış açılarını doğrudan öğrenme amacıyla araştırmacılara ayrıntılı ve derinlemesine veri toplama imkânı tanıyan, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Snape ve Spencer'a göre (2003) ise nitel araştırma, istatistiksel ölçmeden ziyade sosyal olguları anlamada ve yorumlamada kullanılan araştırma yaklaşımıdır.

Lisansüstü öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin incelendiği araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim yöntemi kullanılmıştır. Olgu bilim desende yürütülen araştırmalar, bireylerin kişisel olarak deneyimlediği durumlarla ilgili yorumlarını inceleyerek, zihinlerindeki bilişsel örgüleri açığa çıkarmayı amaçlamaktadır (Lodico, Spaulding ve Voegtler, 2006). Olgu bilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara ve deneyimlerimizin anlamına ve doğasına odaklanmaktadır (Patton, 2018;

Yıldırım ve Şimşek, 2016). Olgu bilim deseninde, olguya ilişkin algı ve deneyimlerin çevresel ortam ve koşullar göz önüne alınarak ortaya konulması amaçlanmaktadır ve araştırma için seçilen katılımcılar bizzat olguyu deneyimleyen kişilerdir (Creswell, 2013; Onat Kocabıyık, 2016). Bu bağlamda söz konusu araştırmada incelenen olgu “uzaktan eğitim” dir. Bu olguyu yaşayan ve bu olguyu dışı vurabilecek (Yıldırım ve Şimşek, 2016) olan lisansüstü öğrencilerden alınan görüşler doğrultusunda uzaktan eğitimde öğrenme, öğretme, etkileşim süreci ve çözüm önerileri ayrıntılı şekilde ortaya konulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’nin çeşitli üniversitelerinde 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile lisansüstü eğitimine devam eden dokuz yüksek lisans, yedisi ise doktora öğrencisi olan 16 lisansüstü öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki anlayış önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan tüm durumların çalışılması (Yıldırım ve Şimşek, 2016) ve belirli ölçütleri karşılayan birimlerin örnekleme alınmasıdır (Büyüköztürk vd., 2016). Söz konusu araştırmada öğrencilerin lisansüstü eğitim almaları ve eğitimlerine uzaktan eğitim süreci ile devam etmeleri örneklem seçimi için ölçüt olmuştur. Olgu bilim çalışmalarına seçilen katılımcıların bizzat olayı deneyimleyen kişilerden seçilmesi gerektiğinden, Creswell (2013) katılımcı sayısının 3–4 kişi ile 10–15 kişi arasında değişen heterojen bir gruptan oluşması gerektiğini (Creswell, 2013); Polkinghorne (1989) ise 5–25 arasında değişen olayı deneyimleyen katılımcıların bu tür araştırmalarda yeterli olacağını ifade etmektedir. Bu doğrultuda 16 kişinin araştırma örnekleme açısından yeterli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 1’de araştırmada yer alan katılımcıların eğitim düzeyi ve okudukları bölüm ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Araştırmada yer alan katılımcıların 9’u yüksek lisans, 7’si doktora eğitimi almaktadır.

Tablo 1.

Araştırmanın Katılımcıları ile İlgili Bilgiler

Öğrenci	Bölüm	Eğitim Düzeyi
Ö1	İnşaat Mühendisliği	Yüksek Lisans
Ö2	İnşaat Mühendisliği	Yüksek Lisans
Ö3	Eğitim Programları ve Öğretim	Doktora
Ö4	Eğitim Programları ve Öğretim	Doktora
Ö5	İngiliz Dili Eğitimi	Yüksek Lisans
Ö6	Türkçe Eğitimi	Doktora
Ö7	Eğitim Programları ve Öğretim	Doktora
Ö8	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Yüksek Lisans
Ö9	İngiliz Dili Eğitimi	Yüksek Lisans
Ö10	İngiliz Dili Eğitimi	Doktora
Ö11	İngiliz Dili Eğitimi	Yüksek Lisans
Ö12	İngiliz Dili Eğitimi	Doktora

Ö13	Malzeme Bilimi ve Mühendisliği	Yüksek Lisans
Ö14	İş Sağlığı ve Güvenliği	Yüksek Lisans
Ö15	Mimarlık	Doktora
Ö16	Muhasebe ve denetim	Yüksek Lisans

Veri toplama aracı

Yapılan çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma verileri 2020-2021 eğitim öğretim yılında toplanmış olup araştırmanın verileri 2020-2021 eğitim-öğretim yılında araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda önceden hazırlanan sorular sorulur ve görüşme sırasında sorular üzerinde değişiklik yapılabilmektedir (Kumar, 2011).

Çalışma kapsamında belirlenen araştırma problemi doğrultusunda Eğitim Programları ve Öğretim alanında uzman dört araştırmacı tarafından ilk olarak alan yazın taraması gerçekleştirilmiştir. Alan yazın taraması sonrasında araştırmacılar tarafından soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan soru havuzu, Eğitim Programları ve Öğretim alanında uzman bir öğretim elemanının görüşleri doğrultusunda değerlendirilip gerekli düzenlemeler yapılarak taslak görüşme formu hazırlanmıştır. Taslak görüşme formu, soruların araştırmaya uygunluğu ve anlaşılabilirliği gibi faktörler göz önünde bulundurularak pilot uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan görüşme formu lisansüstü eğitimi uzaktan alan 4 öğrenciye uygulanarak pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen pilot çalışma neticesinde soruların işlevsel olduğu görülmüş, yalnızca bir sorunun içerisinde yer alan ek sorunun çıkarılması uygun görülmüştür.

Covid-19 virüsü nedeniyle yaşanmakta olan pandemi sürecinde katılımcılar ile yüz yüze görüşme yapmak, sağlık açısından risk teşkil etmektedir. Bu sebeple katılımcılara elektronik ortamda görüşme soruları gönderilmiş olup, yanıtlar da aynı yolla elde edilmiştir. Görüşme soruları aracılığıyla öğrencilerden uzaktan eğitim sürecine yönelik genel görüşleri, öğretim elemanları ile sınıf içi etkileşim seviyesi, teknoloji bilgi ve becerisi, olumlu ve olumsuz deneyimleri gibi konulara yönelik görüşleri alınmıştır. Çalışmada toplam 16 öğrenciye görüşme formu elektronik ortamda gönderilmiştir. Katılımcıların verdikleri kişisel bilgilerin gizli tutulacağı hatırlatılmış ve sorulara mümkün olduğunca ayrıntılı ve içten cevap vermeleri istenmiştir.

Verilerin analizi

Elde edilen verilerin analiz birimleri ve teknikleri, gerekçeleri ile birlikte bu bölümde belirtilir.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İçerik analizinde elde bulunan veri seti, adım adım analiz edilmeli ve birimlere ayrılmalıdır (Mayring, 2004). Veri setinde tekrarlanan veya katılımcıların defalarca vurguladığı olgulardan kodlara, kodlardan kategorilere ve temalara ulaşılır ve birbiriyle ilişkili kavramlar bir arada yorumlanır (Baltacı, 2019).

Yapılan çalışmadan elde edilen veriler dört aşamada analiz edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016):

1. Verilerin kodlanması, (verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama yapılmıştır)
2. Kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi,
3. Kodların ve temaların düzenlenmesi,
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması.

Veriler öncelikle araştırmacılar tarafından okunmuş, sonra kodları çıkarılmış, kodlarla ilişkili temalar oluşturulmuş ve alt amaçlar dahilinde bağlantılar belirlenmiştir. Verilerin analizinde uzman dört araştırmacı tarafından kodlar oluşturulmuş ve görüş birliği ve ayrılığı olan kodlar belirlenmiştir. Belirlenen sonuçlar neticesinde bulgular tanımlanıp yorumlanmıştır.

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliği

Verilerin geçerliği ve güvenirliği ile ilgili olarak birbirinden bağımsız dört alanında uzman araştırmacı tarafından kodlar oluşturulmuş ve dört araştırmacı birbirinden bağımsız bir şekilde nitel veri setini analiz etmiştir. Patton (2018) analizci üçgenlemesini, iki ya da daha fazla sayıda araştırmacının/uzmanın/kişinin aynı nitel veri setini birbirlerinden bağımsız bir şekilde analiz etmesi ve elde edilen bulguların karşılaştırması olarak açıklamaktadır. Bu durum araştırmanın bulgularına yönelik güvenirlik düzeyini artırmaktadır.

Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formunun geçerliği için alanda uzman bir öğretim üyesinin görüşü alınmış ve 4 öğrenci ile taslak form kullanılarak pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamanın sonucunda görüşme formuna son şekli verilmiştir. Çalışmada yer alan katılımcılara araştırmanın sebebi ve süreci ayrıntılı olarak açıklanmış, katılımcıların kimliği ise gizli tutulmuştur.

Bulgularda doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Doğrudan alıntı araştırmada yer alan katılımcıların görüşlerinin değiştirilmeden çalışmada olduğu gibi yer alması anlamına gelmektedir (Patton, 2018). Bu araştırmada da geçerlilik için katılımcı görüşleri doğrudan alıntılarla aktarılmıştır. Ayrıca araştırmacı rolü ve araştırmanın sınırlılıkları da açıkça ifade edilmiştir.

Araştırmacının rolü

Araştırma esnasında, katılımcılar ile iletişim kurulurken çalışma ile ilgili bilgiler katılımcılara olabildiğince şeffaf açıklanmıştır. Bunun yanı sıra araştırmacılar hem veri toplama sürecinde hem veri analizi sürecinde objektif bir şekilde yaklaşım sergileyip ön yargılardan uzak davranmış ve yönlendirme yapmaktan kaçınmıştır. Çalışma içerisinde de katılımcıların kimliğini ortaya çıkaracak ifadeler kullanmayıp, kod isimleri kullanmıştır. Ayrıca araştırmacıların aile yaşantısı, yetiştiği kültür, aldığı eğitim, yaşadığı çevrenin özellikleri, siyasi görüşü vb. özellikleri araştırma sürecinde herhangi bir etkiye sahip değildir. Araştırmacılar önyargılarından uzak bir şekilde çalışmayı yürütmüştür.

Bulgular

1. Lisansüstü eğitimini uzaktan eğitimle sürdüren öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik önemli bulduğu unsurlar nelerdir?

Lisansüstü eğitimini uzaktan eğitimle sürdüren öğrencilere uzaktan eğitimle ilgili en önemli bulduğu unsurlar sorulmuş, öğrencilerin bu soruya verdiği yanıtlar teknolojik altyapı, zaman tasarrufu ve öğrenciler ve öğretim elemanları ile iletişim konusunda yoğunlaşmıştır. Öğrencilerin önemli bulduğu unsurlar ve sıklıkları (f) aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2.

Uzaktan Eğitime İlişkin Önemli Unsurların Kategorileri ve Sıklıkları

Tema	Kategoriler	f
En önemli unsurlar	Teknolojik Altyapı ve Bilgi Düzeyi	7
	Zaman Tasarrufu	5
	İletişim ve Etkileşim	4
	Okulun ve Öğretim Elemanlarının Hazırlık Düzeyi	4
	Materyallerin Düzenlenmesi	1
Toplam		21

Teknolojik altyapı ve bilgi düzeyi kategorisinde lisansüstü öğrenciler teknolojik yeterliliğin hem öğrenciler hem de öğretim elemanları için önemli olduğundan, bağlı oldukları kurumun ise teknolojik altyapısının sağlam olması gerektiğinden bahsetmiştir. Öğrencilerin yanıtlarından bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö7: “Uzaktan eğitim sürecinde en önemli bulduğum unsurlar öğreticinin teknolojik okuryazarlık düzeyi, uzaktan eğitimde kullanılan araçlar (sistemler),...”

Ö9: “Öğretim elemanları ve lisansüstü öğrencilerin teknolojiyi etkili bir şekilde kullanabilmeleri, üniversitenin uzaktan eğitime hazır olması, üniversitenin detaylı bir şekilde plan yapması, ...”

Ö16: “İnternet bağıntısı ve teknolojik platformların kalitesi”

Zaman tasarrufu kategorisinde lisansüstü öğrenciler tarafından sıkça bahsedilen bir diğer önemli unsur ise zaman tasarrufu olmuştur. Öğrenciler uzaktan eğitimin en önemli unsurunun okula gitmek için zaman kaybetmemek ve hızlıca derslere erişebilmek olduğundan bahsetmiştir.

Ö1: “Uzaktan eğitim ulaşım ve zamandan kazandırdığı için faydalı buluyorum”

Ö2: “Özellikle zamandan tasarruf sağlaması, kolay yollardan derslere ulaşma açısından önemli bir artısı olduğunu düşünüyorum.”

Ö4: “Şehir dışında ikamet ettiğim için okula gidiş ve dönüşlerimdeki vakit kaybını yaşamamak, istediğim yükseköğretim kurumunda mekansal bir bağlayıcılık ve ulaşım kısıtı olmadan eğitim alabilmek en önemli unsurdur.”

İletişim ve etkileşim kategorisinde lisansüstü öğrencilerin önemli bulduğu unsurlardan biri etkileşim olmuştur. Öğrenciler kendi aralarında ve öğretim elemanları ile kurdukları etkileşimin yeterli ve etkili olması gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Ö3: “Uzaktan eğitim sürecinde en önemli unsurlar verilen eğitimin kalitesi, öğretilerdeki kalıcılık, öğrenciler arasındaki etkileşim, öğrenciler ve öğretim elemanları arasındaki etkileşim, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının motivasyonları ve değerlendirme süreçleridir.”

Okulun ve öğretim elemanlarının hazırlık düzeyi kategorisinde, öğrenciler, teknolojik yeterlilik konusuna vurgu yapmışlardır.

Ö7: “Uzaktan eğitim sürecinde en önemli bulduğum unsurlar öğreticinin teknolojik okuryazarlık düzeyi, uzaktan eğitimde kullanılan araçlar (sistemler), öğreticinin kullandığı materyaller, öğretici ve öğrenciler arasındaki etkileşim düzeyidir.”

Son olarak materyallerin uzaktan eğitim ortamına uygun bir şekilde düzenlenmesinin de uygulanan eğitim düzeyinin verimini artıracığı görüşü bildirilmiştir.

2. Lisansüstü öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?

a) Olumlu yöndeki görüşleri nelerdir?

Veri analizi sürecinde uzaktan eğitimle lisansüstü eğitimine devam eden öğrencilerin uzaktan eğitim süreciyle ilgili olumlu bulduğu yönler kategorilere ayrılmış ve tek tema altında toplanmıştır. Öğrenciler zamandan tasarruf etme, teknoloji becerilerinde gerçekleşen artış, öğrenmenin verimliliği, dersleri tekrar izleme imkânı olması noktalarını olumlu bulmuşlardır. Öğrencilerin yararlı bulduğu yönler ve sıklıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.

Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönlerine İlişkin Kategoriler ve Sıklıkları

Tema	Kategoriler	f
Olumlu Yönler	Öğrenmede Verimlilik ve Kolaylık	17
	Zaman Tasarrufu	11
	Teknoloji Becerisinde Artış	7
	Tekrar Etme İmkânı	6
	Eğitimde Devamlılık	1
Toplam		42

Öğrenmede verimlilik ve kolaylık kategorisinde lisansüstü öğrenciler uzaktan eğitimin öğrenmelerine çeşitli şekillerde katkı sağladığından ve derslerin verimli olduğundan bahsetmişlerdir. Aynı zamanda uzaktan eğitimin araştırma yaparken onlara kolaylık sağladığından bahseden öğrenciler olmuştur. Öğrencilere göre uzaktan eğitim aynı zamanda öğrencilerin eğitimlerinde devamlılık sağlaması adına da kolaylık sağlamıştır. Bu konuda çeşitli öğrencilerin yanıtları aşağıdaki gibidir:

Ö2: “Derslerde öğretmenler ile iletişimimiz gayet iyi. Gerek öğrenci sayısının azlığı gerekse sürekli isimlerimizin görünürlüğü açısından hem öğretmenler bizi hızlıca tanıdı hem de yeterince iyi takip edebiliyorlar derslere katılımımızı ve öğrenme durumumuzu...”

Ö6: “Sürecin sağlıklı ilerlediğini düşünüyorum. Belirli bir plan doğrultusunda ilerlemeyi sağlıyor. Konular detaylı bir biçimde işlenmemesine rağmen yine de çerçeve olarak herhangi bir sorun olmadığını düşünüyorum. Öğretim hedeflerine bence ulaşıyor. Hafta hafta giden planlı bir işleyiş var.”

Ö10: “İlk olarak sağlık açısından bu kadar zorlayıcı şartların ortaya çıkmasına rağmen lisansüstü eğitime devam edebiliyor olmak sevindirici...örneğin online ortamda dersleri verimli bir şekilde takip edebilmek, derslere aktif katılım, dersi aldığım diğer arkadaşlarımla iletişim gibi...”

Zaman tasarrufu kategorisinde lisansüstü öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik olumlu bulduğu taraflarından biri zamandan tasarruf olmuş, ulaşımında harcadıkları zamanı eğitimleri ile ilgilenecek değerlendirdiklerinden bahsetmişlerdir. Buna göre bazı öğrencilerin cevapları ise aşağıdaki gibidir:

Ö4: “Olumlu deneyimim ulaşımında harcadığım vakti ders çalışarak değerlendirebilmem...”

Ö8: “Eğitim hayatını yaşadığı şehir dışında devam ettiren bireyler için yol maliyetini ve zaman tasarrufunu sağlama açısından olumlu katkıları bulunmaktadır...”

Ö11: “Bilgisayar ortamı daha pratik oldu ve yola giden zaman ders için ekstra bir şeyler bakmaya harcadı”.

Teknoloji becerisinde artış kategorisinde lisansüstü öğrencilere göre uzaktan eğitimle ilgili diğer bir olumlu nokta teknoloji becerilerinde gerçekleşen artış olmuştur. Öğrenciler teknolojiyi kullanmak zorunda kalmanın becerilerinde artışa sebebiyet verdiğinden ve teknolojiyle ilgili yeni şeyler öğrendiklerinden bahsetmişlerdir. Öğrencilerin teknolojik becerilerindeki artış ile ilgili görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö2: “Örgün öğretime nazaran çok daha fazla teknolojiyle iç içe olmamıza fayda sağladı uzaktan eğitim. Sürekli ödev ve sunum yapma durumları bizi teknolojiyi şu ana kadar olan eğitim öğretim hayatımıza göre daha fazla kullanmaya itti. Böylelikle teknoloji ile ilgili bilgi ve becerilerimizin arttığını söyleyebiliriz.”

Ö3: “...uzaktan eğitim uygulamalarının hayatımızda daha da yaygınlaşması nedeniyle öğrenci ve öğretim elemanlarının teknolojiyle daha çok hemhal olmaları nedeniyle bilgilerinin daha da arttığını düşünüyorum. Mesela benim hem bir öğrenci olarak hem de bir öğretmen olarak uzaktan eğitim sürecinde teknoloji kullanımım arttı ve dolayısıyla bu konudaki bilgi ve becerim de artmış oldu...”

Ö15: “Uzaktan eğitim sayesinde teknolojik anlamda kendimizi geliştirme fırsatını da yakaladım. Daha önce kullanma gereği duymadığım programları da şimdi kullanıp öğrenme gereği duydum.”

Söz konusu kategorilerin yanı sıra derslerin ve materyallerin kayıtlı olması dolayısıyla tekrar etme imkanının bulunması ve eğitimde devamlılığın sağlanması yönünde olumlu görüşler bildirilmiştir.

b) Olumsuz yöndeki görüşleri nelerdir?

Pandemi sürecinde uzaktan eğitimle ilgili öğrenciler tarafından olumsuz bulunan yönler genel olarak teknolojik sorunlar, etkileşimin yetersizliği, eğitim sürecinin verimsizliği etrafında toplanmıştır. Öğrencilerin olumsuz bulduğu yönler ve sıklıkları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönlerine İlişkin Kategoriler ve Sıklıkları

Tema	Kategoriler	f
	Etkileşimin Yetersizliği	32
	Derslerin Verimsizliği	22
	Teknolojik Sorunlar	15
	Dikkat Eksikliği ve Motivasyon Sorunları	5
	Ders Yükünde Artış	2
Toplam		76

Etkileşimin yetersizliği kategorisinde lisansüstü öğrenciler çoğunlukla sınıf içi etkileşimin yetersiz olduğundan ve yüz yüze alınan eğitime kıyasla etkileşimin daha yüzeysel olduğundan bahsetmiştir.

Ö4: "...öğretim sürecinin birkaç öğretim üyesi haricinde genellikle düz anlatımda, etkileşimsiz ve yavan olduğunu düşünüyorum..."

Ö8: "...Ders molasında beraber kurdukları iletişim engellenmiştir. Sadece teknolojik vasıtalar ile kurulan iletişim kişilerin paylaşımını sınırlandırarak bağları da olumsuz yönde etkilemektedir."

Ö10: "...Bazı derslerin tamamen tek taraflı bilgi aktarımı şeklinde geçmesi en önemli olumsuzluklardan birisi. Bir diğeri ise dersi aldığım sınıf arkadaşlarım ile yüz yüze eğitimde kurabileceğimiz o topluluk oluşumunu ve dinamiklerini sağlayamamış olmak..."

Derslerin verimsizliği kategorisinde lisansüstü öğrenciler uzaktan eğitimde derslerin verimsiz geçtiğinden ve zaman kısıtlılığı gibi sebeplerden ötürü öğrenmenin tam gerçekleşmediğinden bahsetmişlerdir.

Ö3: "...Bazı derslerde teknik arızalardan dolayı öğrenme süreci kesintiye uğruyor. Zaten kısalmış olan ders süreleri bu nedenden dolayı daha da kısalabiliyor. Ve dolayısıyla dersten alınması gereken verim alınamayabiliyor..."

Ö8: "...Ancak bazı derslerde ders içinde yapılan aktivitelerde yüz yüze eğitim kadar verim alamadık..."

Ö10: "...Yukarıda üzerine değindiğim gibi derslerin tek taraflı bilgi aktarımı şeklinde öğrencilerin pasif olarak bulundukları sanal toplantılara dönüşmesi öğretim sürecini olumsuz etkiliyor..."

Teknolojik sorunlar kategorisinde lisansüstü öğrenciler genel olarak bağlantı sorunları, elektrik kesintisi, teknolojik becerilerin yetersiz oluşu vb. sebeplerden ötürü eğitim sürecinin kesintiye uğradığından ve bunun eğitime olumsuz olarak yansıdığından bahsetmişlerdir. Teknolojik sorunlar ile ilgili öğrencilerin deneyimlerine örnekler aşağıda verilmiştir.

Ö2: “...örnek vermek gerekirse sesli katılımda sıkıntılar yaşadığımız oluyor. Ve eğer öğrenciler sunum yapacaksa çoğu zaman uygulama üzerinden öğrencinin sunumu yansıtmaması ve sesli bağlantısı problem çıkartabiliyor...”

Ö8: “... ancak internetin çekmemesi elektrik gitmesi gibi durumlar karşısında dersin akışı bozulmaktadır...”

Ö15: “Bilgisayar prize takılarak çalışıyor, elektrikler kesilince derse giremedim. Bu durum alt yapısal sorundan kaynaklanıyor.”

Ö16: “...Bazı derslerde ağ bağlantısı kopuyor. Görüntü donuyor ya da ses bulanıklaşıyor...”

Söz konusu kategorilerin yanında dikkat eksikliği ve motivasyon problemi ile ders yükünde artış olması yönünde olumsuz görüşler bildirilmiştir.

Ö5: “Olumsuz olarak, derslerde çoğu zaman dikkatim çabuk dağılabiliyor”

3. Lisansüstü öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik kavramsal/metaforik algıları nelerdir?

Lisansüstü öğrencileri uzaktan eğitimi tanımlarken çeşitli kavramlar ve sıfatlardan (veya kullanıcı bakış açısına göre metaforlardan) yararlanmışlardır. Bu kavramların bazıları olumsuz bazıları olumlu çağrışımlar yapmaktadır. Öğrenciler uzaktan eğitimi tanımlarken çoğunlukla uzaktan eğitimin karmaşıklığına vurgu yapmış, bir kısmı ise kendi meslekleri ile bağdaştırmıştır. Öğrencilerin uzaktan eğitimi tanımladığı kavramlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

Uzaktan Eğitime İlişkin Öğrencilerin Kavramsal/Metaforik Algıları

Olumlu	Olumsuz	Yansız
Fırsat	Kaplumbağa	(Yalnızca) Destekleyici
Hızlı ve verimli	Karmaşa	Dijital Öğrenme
Kolaylık	Disiplinsiz eğitim	Ağaç dalı
	Kaotik	Gri
	Labirent	Konferans
	Sanal eğitim	3D yazıcılar ile bina yapmak

Olumlu kavramların çoğu uzaktan eğitimin verimli ve kolaylaştırıcı tarafını özetlerken olumsuz çağrışım yapan kavramların çoğu uzaktan eğitimin karmaşık, yavaş ve sanal olma durumuna vurgu yapmaktadır. Yansız kavramlar ise uzaktan eğitimi eğitimin bir yönü olarak ve destekleyici olarak açıklarken, içerisinde olumlu ve olumsuz öğeleri barındırdığını vurgulamaktadır.

4. Lisansüstü öğrenciler uzaktan eğitimi genel olarak nasıl değerlendirmektedir?

Lisansüstü eğitimini uzaktan eğitimle sürdüren öğrencilere uzaktan eğitimle ilgili en önemli bulduğu unsurlar sorulmuş, öğrencilerin bu soruya verdiği yanıtlar teknolojik altyapı, zaman tasarrufu ve öğrenciler ve öğretim elemanları ile iletişim konusunda yoğunlaşmıştır. Öğrencilerin önemli bulduğu unsurlar ve sıklıkları (f) aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6.

Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesine İlişkin Kategoriler ve Sıklıkları

Tema	Kategoriler	f
	Bireysel Öğrenme	9
	Dikkat	3
	Etki Yok	2
	İletişim Zayıflığı	2
	Zaman Tasarrufu	2
	Alt Yapı	1
	Öz Yeterlilik	1
	Planlı İşleyiş	1
	Verim	1
	Verimsiz Eğitim	1
Toplam		23

Uzaktan eğitim sürecinin öğrenme açısından değerlendiren katılımcıların büyük oranda “bireysel öğrenme” temasına yönelik görüş bildirdiği görülmüştür. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencinin kendi çalışma disiplini, derse hazırlık, derse katılım, kaçırılan veya izlenemeyen derslerin tekrarının izlenmesi gibi noktalarda öğrencinin sorumluluklarının ön plana çıktığı görüşü ifade edilmiştir.

Ö3: “Uzaktan eğitimin kendi hızında öğrenmeye (dersi tekrar dinleyebilme imkânı) katkısı, ... öğrenmede kalıcılık sağlanabilmektedir.”

Ö7: “Uzaktan eğitimin sınırlı süresinde öğrencilerin öğrenme sorumlulukları da artmaktadır. Öğrenme sorumluluğunun artması yaşam boyu öğrenme becerisi ile doğrudan ilişkilidir. Bu beceri kapsamında yer alan kendi kendine öğrenme becerisini kazanmamış bireyler uzaktan eğitim sürecinde zorluklar yaşayabilmektedir.”

Ö11: “Uzaktan eğitimde ders veren hocalar/öğretmenler bir yere kadar öğrenciye ulaşabilir ama gerisi kesinlikle öğrenciye bağlı, yani benim anladığım buydu. Evdeki vakitlerde öğrencilerin çalışmaya ve ekstra alıştırma yapmaya zaman ayırmaları lazım. Bunları yapanlar daha başarılı oluyor.”

Bunun yanı sıra katılımcılar “iletişim zayıflığı”, “zaman tasarrufu”, “dikkat”, “alt yapı”, “öz yeterlilik”, “verim” temalarına yönelik görüşleri ile öğrenme açısından uzaktan eğitimi değerlendirmişlerdir.

Öğretim süreci açısından uzaktan eğitimi değerlendiren katılımcılar genel olarak dersin tek taraflı işlenmesinden dolayı “verimsiz eğitim” süreci yaşadığını vurgulamışlardır.

Ö4: “Öğretim sürecinin birkaç öğretim üyesi haricinde genellikle düz anlatımda, etkileşimsiz ve yavan olduğunu düşünüyorum.”

Buna karşın, daha az sayıda görüş olmakla birlikte, eğitimin verimli olduğunu öne süren katılımcılar da bulunmaktadır.

Ö14: “Ders materyallerini kullanabilme açısından gerekli yetkinliğe sahip öğretim üyeleriyle birlikte daha verimli bir ders geçiriyoruz.”

Bunun yanı sıra uzaktan eğitim ile derslerin “planlı işleyiş” kapsamında daha düzenli işlendiği görüşü de söz konusudur. Ayrıca öğretim süreci açısından değerlendirme sürecine yönelik problemler, iletişim problemleri yaşanması, ders saatlerinin kısılması gibi konular olumsuz bir durum olarak ele alınmıştır. İki öğrenci ise yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitim arasında değerlendirme yapıp, öğretim açısından bir etkisi olmadığını görüşünü ifade etmiştir.

Katılımcılardan lisansüstü eğitim sürecinde uzaktan eğitimi değerlendirirken 1 ile 10 aralığında puan değerlendirmesi yapmaları istendi. Puanların verilme sebepleri incelendiğinde ise tam puan verilmemesinin nedenleri arasında verimsiz eğitim, teknolojik alt yapı problemleri, iletişim sorunları ve sistemin tam olarak oturmayışı yer almaktadır. Yüksek sayılabilecek puanları veren katılımcılar ise değerlendirmelerinde zaman tasarrufu, tez sürecinde kolay veri toplama ve eğitim fırsatı gibi olumlu yönlerden bahsetmişlerdir.

5. Lisansüstü öğrencilerinin uzaktan eğitimle ilgili önerileri nelerdir?

Öğrenciler yarı yapılandırılmış görüşme formunda uzaktan eğitimin daha iyi hale getirilebilmesi için çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler ve sıklıkları Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7.

Uzaktan Eğitime Yönelik Önerilerin Kategorileri ve Sıklıkları

Tema	Kategoriler	f
Öneriler	Donanım ve altyapının düzenlenmesi	5
	Etkileşim ve iletişimin artması	5
	Hizmet içi eğitim	4
	Materyallerin düzenlenmesi	3
Toplam		17

Buna göre öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili önerileri genel olarak donanım ve altyapının düzeltilmesi, hizmet içi eğitim, uzaktan eğitimde etkileşim ve iletişimin artması ve ders materyallerinin uzaktan eğitime göre düzenlenmesi üzerine yoğunlaşmıştır.

Donanım ve altyapının düzenlenmesi kategorisinde lisansüstü öğrenciler genel olarak daha geniş bir altyapı hizmeti ve kullanılan eğitim sisteminin geliştirilmesi üzerine öneride bulunmuşlardır.

Ö2: “Kullanılan uzaktan eğitim sistemlerinin geliştirilmesi...”

Ö8: “Daha geniş tabanlı bir uzaktan eğitim alt yapı hizmeti (uygulama, içerik vb. açısından) ve herkesin kolayca ulaşabileceği herhangi bir engel olmadan giriş yapabileceği bir sanal kütüphane.”

Ö16: “Daha basit ara yüzlere sahip ve daha kolay kullanılan program yazılımlarına ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Elbette bu programların daha etkin kullanımı için ağ kalitesi çok önemli.”

Etkileşim ve iletişimin artması kategorisinde lisansüstü öğrencilerin verdiği önerilerin bir diğeri ise hem öğretim elemanı ve öğrenci arasında hem de öğrenciler arasında etkileşimin ve iletişimin artması olmuştur. Ayrıca dersin etkileşimli ilerlemesi konusunda da önerilerde bulunmuşlardır.

Ö2: “...sürekli soru ve tartışma halinde olmak istemsiz dersi dikkatli dinlemeye yol açıyor. Derslerin tamamının bu şekilde ilerlemesi faydalı olabilir.”

Ö14: “Öğrenci öğretmen etkileşimi arttırılmalı”

Ö15: “Yüz yüze eğitim gibi öğrencilerle daha fazla iletişim içerisinde ders işlenebilir.”

Hizmet içi eğitim kategorisinde lisansüstü eğitime uzaktan devam eden öğrenciler öğretim elemanlarına kullanılan sistemle ilgili eğitimler verilmesi önerisinde bulunmuşlardır. Hizmet içi eğitimlerin uzaktan eğitimin kalitesini arttıracığından bahsetmişlerdir.

Ö3: “...öğretim üyeleri ve öğrencilere bu sistemlerin nasıl daha etkin kullanılabileceğine ilişkin eğitimler verilmesi...”

Ö9: “Gelecekteki uzaktan eğitim uygulamaları için hocaların iş yükleri azaltılabilir ve bu azaltılan ders saatleri yerine gerçekten bir şeylerin anlatıldığı uzaktan eğitim hizmet içi eğitimleri verilebilir...”

Ö10: “...öğretmen ve öğrencilere uzaktan eğitimi daha etkili kılacak şekilde sürekli eğitimlerin verilmesi...”

Son olarak lisansüstü öğrenciler uzaktan eğitim ortamında materyallerin düzenlenmesi veyahut ortama uygun materyallerin üretilmesine yönelik görüşlerini ifade etmişlerdir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada çeşitli kurumlarda ve bölümlerde lisansüstü eğitim gören öğrencilerin uzaktan eğitim sistemi ile ilgili görüşleri çeşitli açılardan incelenmiştir. Toplam 16 lisansüstü öğrenciye uzaktan eğitimle ilgili buldukları en önemli unsurlar, uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yönleri, uzaktan eğitime yönelik önerileri, uzaktan eğitim ile ilgili kavramsal algıları vb. üzerine çeşitli sorular yöneltilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre katılımcıların uzaktan eğitime yönelik algılarında farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili olumlu görüşlerinin yanı sıra olumsuz görüşleri de oldukça yükündür. Buna ek olarak, öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik kavramsal algıları da olumlu, olumsuz ve yansız olarak farklılık göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen bulguları destekleyen çalışmalara alanyazın incelendiğinde de ulaşılmaktadır. Öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili olumlu görüşleri incelendiğinde çeşitli konular öne çıkmıştır. Araştırmancının sonuçlarına göre öğrenciler uzaktan eğitimi zamandan tasarruf ve pratiklik konusunda oldukça yararlı bulmaktadır (Altun Ekiz, 2020; Ballıel Ünal, 2017; Genç, Engin ve Yıldırım, 2020). Öğrenciler yolda harcadıkları zamanı eğitimlerine harcadıklarını, bu durumdan da memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler, uzaktan eğitimin aslında eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğundan ve ders kayıtları ile derslerin tekrar izlenebilirliği sayesinde öğrenmede kalıcılığın arttığından bahsetmişlerdir (Arbour, Kaspar ve Teall, 2015; Bayram, Peker, Aka ve Vural, 2019). Derslerin sistemde kayıtlı olması öğrencilere dersi tekrar izleme şansı sağlayarak öğrenme motivasyonuna olumlu anlamda etki ederken (Dinçer, 2006), öğrencilerin kaçırdığı noktaları telafi etmesine de olanak sağlamaktadır. Uzaktan eğitim uygulamalarının ekonomik olması (Devran ve Elitaş, 2016; Tesar, 2020) ve bireysel öğrenmeye yönelik olması (Devran ve Elitaş, 2016) da öğrencilerin vurguladığı olumlu yönlerden olmuştur. Öğrenciler uzaktan eğitimde araştırma yapmanın ve bilgiye ulaşmanın daha kolay ve pratik olduğundan da bahsetmişlerdir (Başar, Arslan, Günsel ve Akpınar, 2019; Ustati ve Hassan, 2013). Bunlara ek olarak hem öğrencilerin hem de öğretim elemanlarının Covid-19 pandemisi sürecinde mecburen teknoloji ile daha fazla vakit geçirmek zorunda kalması ve kullandıkları yeni öğretim yönetim sistemleri gibi programlar teknoloji becerilerinin artmasına da vesile olmuştur.

Araştırmancının sonucuna göre, uzaktan eğitimle ilgili öğrencilerin olumsuz bulduğu yönlerin olumlu bulduğu yönlerden daha fazla olduğu söylenebilir. Araştırmada, konsantrasyon zorluğu, artan ödev yükü, öğrencilere dersle ilgili yapılan bilgilendirmelerin eksikliği gibi konuların olumsuz yönler olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Öğrenciler hem kendi aralarında hem de öğretim elemanlarıyla aralarında yeterli etkileşim olmadığından ve kendilerini ifade etmekte zorlandıklarından (Altun Ekiz, 2020; Arbour, Kaspar ve Teall, 2015; Karakuş ve Yanpar Yelken, 2020), yaşanan altyapısal ve teknik sorunlardan (Aktaş, Büyüktaş, Gülle ve Yıldız, 2020; Altun Ekiz, 2020; Devran ve Elitaş, 2016; Karakuş, Ucuzsatar, Karacaoğlu, Esendemir ve Bayraktar, 2020), derslerin verimsizliğinden ve ders sürelerinin kısılması konusunda sıkıntılar yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Öğrenciler ayrıca sosyalleşmek konusunda da çeşitli problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir (Bayram vd., 2019; Elcil ve Şahiner, 2013). Buna ek olarak, zaten kısalan ders saatlerinin yaşanan teknik sorunlardan dolayı daha da kısaldığından, bunun da öğrenmeyi olumsuz etkilediğinden bahsetmişlerdir. Okulların altyapılarının yeterince geniş ve kullanışlı olmaması öğrenim süresini kısalttığından ötürü öğrencilerin ve öğretim elemanlarının sınıf içi etkileşimleri de kısıtlanmaktadır. Dolayısıyla, kalabalık sınıflarda mikrofon ve kameranın açılmadan derslerin devam etmesinin, eğitimin tek yönlü olmasına sebebiyet verdiği söylenebilir. Bunun sonucunda öğrencilerin derslerden yeterli verimi alamaması, öğretim elemanlarından ise yeterli desteği görememesi araştırmanın sonucunda olumsuz yönlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Lisansüstü öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik kavramsal algıları da değişiklik göstermektedir. Verilen cevaplara göre uzaktan eğitimi sadece yüz yüze eğitimi destekleyici olarak gören ve hem olumsuz hem de olumlu yönlerinden dolayı uzaktan eğitimi “gri” olarak tanımlayan öğrenciler bulunmaktadır. Ayrıca zaman ve mekân kısıtlamasının olmamasından dolayı uzaktan eğitimi bir

fırsat ve kolaylık olarak gören öğrenciler de bulunmaktadır. Buna rağmen öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik kavramsal algılarının büyük kısmının olumlu olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin belirttiği teknolojik ve altyapısal sorunlar, etkileşimin yetersizliği, ders sürelerinin kısılması, sosyalleşme sorunları gibi faktörlerin sıklığına bakılacak olursa bu noktaların uzaktan eğitimde öncelikli olarak üzerinde durulması gereken konular olduğu aşıkardır.

Lisansüstü öğrencilerin uzaktan eğitim ile ilgili vermiş oldukları önerilerin UNESCO'nun (2020) Covid-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitime ilişkin bulunduğu öneriler ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Öğrencilerin verdiği öneriler genel olarak uzaktan eğitimde iletişim ve etkileşimin artırılması, donanım ve altyapıyla ilgili düzenlemeler yapılması, öğretim elemanlarına yönelik hizmet içi eğitim verilmesi ve ders materyallerinin uzaktan eğitime göre düzenlenmesi veya yeniden oluşturulması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Alanyazında yapılan çalışmalar (Metin, Karaman ve Aksoy Şaştım, 2017; Gül ve Arabacı, 2018) incelendiğinde ise öğrencilerin; kaldıkları yurt veya evde internet imkânının sağlanması, öğrencilerin birbirleriyle yüz yüze tanışabilme imkanlarının oluşturulabilmesi ve görüşlerine daha fazla önem verilmesi gibi öneriler sundukları görülmüştür.

Araştırma sonuçları ve alanyazın incelemesine göre uzaktan eğitim sürecinde öğrenme ve öğretim açısından verimin artırılabilmesi için;

- Hem öğrencilere hem öğretim elemanlarına yönelik uyum programı veya hazırbulunuşluğun sağlanması yönünde çalışmalar yapılması,
- Bu çerçevede öğretim elemanlarının materyal hazırlama, ölçme değerlendirme ve öğretim tasarımı süreçlerinde gerekli teknoloji okuryazarlığı bilgi düzeylerini artırmak için hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi,
- Tüm paydaşlara uzaktan eğitim konusunda eğitim desteği verilmesi,
- Sınıf mevcutlarının ders kapsamına göre düzenlenmesi,
- Ölçme ve değerlendirme süreci üzerinde çalışmaların detaylandırılması ve uzaktan eğitime uyarlanması,
- Teknolojik altyapının iyileştirilmesi ve internet erişiminin tüm öğrencilere ve öğretim elemanlarına eşit şekilde sağlanması,
- Canlı ders uygulamalarının artırılması ve ders saatlerinin düzenlenmesi,
- Tüm paydaşlara teknik desteğe ulaşmalarında kolaylık sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Tüm bu önerilerin, uzaktan eğitim sürecine olumlu yönde etki edeceği, öğretim elemanlarının sistemleri ve programları daha etkin kullanmalarını sağlayacağı, öğrencilerin aktif katılımını artıracığı gibi onların motivasyonları ve dikkat düzeyleri üzerinde de etkili olacağı, ayrıca sınıf içi etkileşimi artıracığı düşünülmektedir.

Etik Kurul İzni

Bu araştırma, Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 30/03/2021 tarihli 128 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Kaynaklar

- Akdemir, Ö. (2011). Yükseköğretimimizde uzaktan eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 69-71. doi: 10.5961/jhes.2011.011
- Aktaş, Ö., Büyüktaş, B., Gülle, M. ve Yıldız, M. (2020). Covid-19 virüsünden kaynaklanan izolasyon günlerinde spor bilimleri öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutumları. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1),1-9.
- Altun Ekiz, M. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (nitel bir araştırma). *Journal of Sport and Recreation Researches*, 2(11),1-13.
- Angelova, M. (2020). Students' attitudes to the online university course of management in the context of COVID-19. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 283-292, doi: <https://doi.org/10.46328/ijtes.v4i4.111>
- Arbour, M., Kaspar, R.W. & Teall, A.M. (2015). Strategies to promote cultural competence in distance education. *Journal of Transcultural Nursing*, 26(4), 436– 440. doi: 10.1177/104.365.9614547201
- Balliel Ünal, B. (2017). Web tabanlı uzaktan eğitimin fen bilimleri konularında öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 481-490.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başar, M., Arslan, S., Günsel, E. ve Akpınar, M. (2019). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim algısı. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 3(2), 14-22.
- Bayram, M., Peker, A.T., Aka, S.T. ve Vural, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim dersine karşı tutumlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 330-345. doi: 10.31680/gaunjs.586113
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches (3rd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Demir, E. (2014). Uzaktan eğitime genel bir bakış. *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 39, 1.
- Devran, Y. ve Elitaş, T. (2016). Uzaktan eğitim: Fırsatlar ve tehditler. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8(27),31-40. doi: 10.5824/1309- 1581.2017.2.003.x
- Dinçer, S. (2006). *Bilgisayar destekli eğitim ve uzaktan eğitime genel bir bakış*. Akademi Bilişim / IV. Bilgi Teknolojileri Kongresi'nde sunulmuştur, Denizli, Türkiye. https://www.researchgate.net/publication/298192658_Bilgisayar_destekli_egitim_ve_uzaktan_egitime_genel_bir_bakis adresinden erişilmiştir.

- Düzakın, E., ve Yalçınkaya, S. (2008). Web tabanlı uzaktan eğitim sistemi ve Çukurova üniversitesi öğretim elemanlarının yatkınlıkları. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 17(1), 225-244.
- Elcil, Ş., ve Şahiner, D. (2014). Uzaktan eğitimde iletişimsel engeller. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6 (1), 21-33.
- Eroğlu, F. ve Kalaycı, N. (2020). Üniversitelerdeki zorunlu ortak derslerden yabancı dil dersinin uzaktan eğitim uygulamasının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18 (1), 236-265.
- Evişen, N., Akyılmaz, O. ve Torun, Y. (2020). A case study of university EFL preparatory class students' attitudes towards online learning during Covid-19 in Turkey. *Gaziantep University Journal of Educational Sciences*, 4(1), 73-93.
- Eygü, H., ve Karaman, S. (2013). Uzaktan eğitim öğrencilerinin memnuniyet algıları üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36-59.
- Genç, S.Z., Engin, G. ve Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) sürecindeki uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin lisansüstü öğrenci görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 134-158. doi:10.33418/ataunikkefd.782142
- Gül, İ. ve Arabacı, İ.B. (2018). Uzaktan eğitimle öğrenim gören eğitim yönetimi yüksek lisans öğrencilerinin programa ilişkin görüşleri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 79-88.
- Gürer, M. D., Tekinarslan, E., ve Yavuzalp, N. (2016). Çevrimiçi ders veren öğretim elemanlarının uzaktan eğitim hakkındaki görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 47-78. doi: 10.17569/tojqi.74876
- İşman, A. (2005). *Uzaktan eğitim: genel tanımı, Türkiye'deki ve dünyadaki gelişimi ve proje değerlendirmeleri*. Ankara: Öğreti Yayınları.
- Kalman, R., Esparza M. M. & Weston, C. (2020). Student views of the online learning process during the Covid-19 pandemic: a comparison of upper-level and entry-level undergraduate perspectives, *Journal of Chemical Education*, 97 (9), 3353-3357. doi: <https://doi.org/10.1021/acs.jchemed.0c00712>
- Kapucu, N. K. ve Uşun, S. (2020). Üniversitelerde ortak zorunlu derslerin öğretiminde uzaktan eğitim uygulamaları, *AUAd*, 6(1), 8-27.
- Karakuş, İ. ve Yanpar Yelken, T. (2020). Uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerinin sosyal bulunuşluk ile işlemsel uzaklıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 186-201.
- Karakuş, N. , Ucuzsatar, N. , Karacaoğlu, M. Ö. , Esendemir, N. ve Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri . *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 220-241 . doi: 10.29000/rumelide.752297
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Kaysi, F. (2020). *Covid-19 salgını sürecinde Türkiye'de gerçekleştirilen uzaktan eğitimin değerlendirilmesi*, 5th International Scientific Research Congress, Eylül 1-2, 2020.
- Keskin, M., ve Özer-Kaya, D. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59 – 67.
- Kırık, A. M. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi / Marmara University Journal of Communication*, 73-94, 21. doi: 10.17829/midr.201.421.10299
- Kışla, T., Sarsar, F., Arıkan, Y. D., Meşhur, E., Şahin, M., ve Kokoç, M. (2010). Web tabanlı uzaktan eğitim sistemlerinde karşılaşılan sorunlar. *E-Journal of New World Science Academy*, 5(1), 1-18.
- Kumar, R. (2011). *Araştırma yöntemleri* (Çeviri Editörü: Ömay Çokluk). Ankara: Edge akademi.

- Lodico, M.G., Spaulding, D.T. & Voegtler, K.H. (2006) *Methods in Educational Research: From Theory to Practice*. San Francisco: John Wiley.
- Mayring, P. (2004). Qualitative content analysis. *A companion to qualitative research*, 1(2), 159-176. https://www.psychopen.eu/fileadmin/user_upload/books/mayring/ssoar-2014-mayring-Qualitative_content_analysis_theoretical_foundation.pdf adresinden erişilmiştir.
- Metin, A. E., Karaman A. ve Aksoy Şaştım, Y. (2017). Öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine bakış açısı ve uzaktan eğitim İngilizce dersinin verimliliğinin değerlendirilmesi: Banaz Meslek Yüksekokulu, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 640-652.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2020). *Bakan Selçuk, 23 mart'ta başlayacak uzaktan eğitime ilişkin detayları anlattı*. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-23-martta-baslayacak-uzaktan-egitimeiliskindetaylari-anlattihaber/20554/tr> adresinden erişilmiştir.
- Moore, M. & Kearsley, G. (2005). *Distance education : A system view*. Canada: Wadsworth.
- Onat Kocabıyık, O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Polkinghorne, D. (1989). *Phenomenological research methods*. In R. Valle, & S. Halling (Eds.), *Existential phenomenological perspectives in psychology: Exploring the breadth of human experience* (pp. 41–60). New York: NY Plenum.
- Serçemeli, M., ve Kurnaz, E. (2020). COVID-19 Pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- Snape, D., & Spencer, L. (2003). *The foundations of qualitative research* In J. Richie & J. Lewis (Eds.), *Qualitative Research Practice* (pp. 1-23). Los Angeles: Sage.
- Speece, M. (2012). Learning style, culture and delivery mode in online distance education. *US-China Education Review*, 1(2012), 1-12. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED530681.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Tesar, M. (2020). Towards a post-covid-19 'new normality?': Physical and social distancing, the move to online and higher education. *Policy Futures In Education*, 18(5), 556–559.
- Thompson, L., & Ku, H. Y. (2005). Chinese graduate students' experiences and attitudes toward online learning. *Educational Media International*, 42(1), 33-47. doi: <https://doi.org/10.1080/095.239.80500116878>
- Toker Gökçe, A. (2008). Küreselleşme sürecinde uzaktan eğitim. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1-12.
- Tuncer, M., & Bahadır, F. (2017). Uzaktan eğitim programlarının bu programlarda öğrenim gören öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Evaluation*, 1(2), 29-38.
- UNESCO. (2020). *COVID-19: 10 Recommendations to plan distance learning solutions*. <https://en.unesco.org/news/covid-19-10-recommendations-plan-distance-learning-solutions> adresinden erişilmiştir.
- Ustati, R. & Hassan, S.S.S. (2013). Distance learning students' need: evaluating interactions from moore's theory of transactional distance. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 14(2), 292-304.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yalman, M. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin bilgisayar destekli uzaktan eğitim sistemi (moodle) memnuniyet düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 8(8), 1395-1406. doi: 10.7827/TurkishStudies.5357
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- YÖK. (2020). *Basın açıklaması*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/universitelerde-uygulanacak-uzaktan-egitime-iliskin-aciklama.aspx> adresinden erişilmiştir.
- Willis, B., (1994). *Distance education – strategies and tools*. New Jersey: Educational Technology Publications.